

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Лора Илиева Спиридонова,

член на научно жури, назначено със заповед № РД-38-286/04.06.2024 на Ректора на
СУ „Св. Климент Охридски“

ОТНОСНО: защита на дисертационен труд за присъждане на образователната и
научна степен „Доктор“ в област на висше образование:

1. Педагогически науки. Професионално направление: 1.2. Педагогика

(Предучилищна педагогика)

Факултет по науки за образованието и изкуствата

катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

Автор: Десислава Иванова Стоева

Тема: “Развитие на социална компетентност при 5-6-годишни деца в Монтесори и
масови детски градини в България”

Научен ръководител: проф. дн Данаил Данов

Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

Процедурата съответства на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Закона за научните степени и звания, както и на Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав. В труда няма плагиатство, налице е оригиналност на дисертацията, няма нарушаване на авторски права и права на интелектуалната собственост.

Общо биографично представяне на кандидата

Докторант Десислава Стоева е хоноруван асистент в СУ „Св. Климент Охридски“ от 2012 г. до момента. Преподавател е в магистърска програма „Монтесори педагогиката в дигиталното общество“, както и в програмата за следдипломна квалификация „Монтесори педагогиката в съвременното общество“ във ФНОИ. Също така води упражнения по „Социална педагогика“ в бакалавърската специалност „Педагогика“ във Факултета по педагогика от 2023 г.

Нейната компетентност като университетски преподавател се допълва и от богат професионален опит в практиката на предучилищното образование. Тя е основател на „Casa dei Bambini“ общност и Монтесори детска градина “Къща на децата” през 2008 г. и техен ментор до момента.

Докторант Десислава Стоева завършва магистърска програма „Виртуална култура“ във Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2002 г. През 2012 г. придобива Международна диплома “Ранно детско развитие и Монтесори педагогика” от „Montessori Centre International“, Лондон, а след това, през 2019 г. – и Международна диплома за Монтесори учител, в резултат на обучението си в същата институция.

Десислава Стоева притежава свободно ниво на владеене на английски език и на испански език, както и самостоятелно ниво на владеене на френски език. Тя има дигитална компетентност за ефективна комуникация във виртуална среда, за създаване на дигитално съдържание и обработка на информация.

Комуникационните, организационните и управленските й компетентности са доказани в национален и международен план в нейната дългогодишна работа с деца, студенти, учители и възрастни.

Многобройните организации, в които Десислава Стоева е член, координатор и консултант, са от една страна поле за приложение на тези компетентности, а от друга - възможност за тяхното постоянно усъвършенстване. Някои от тях са Американската Монтесори Асоциация, Европейската Монтесори Асоциация и Алиансът за ранно детско развитие.

Актуалност на проблематиката на дисертационния труд

Монтесори педагогиката, като най-широко разпространеният алтернативен педагогически подход, често се определя в съвременността и като иновативен, въпреки дългогодишната си история. Това до голяма степен се дължи на неговото гъвкаво приложение в детските градини днес, което съчетава концепцията на Мария Монтесори с потребностите на модерното образование.

Десислава Стоева има дългогодишен опит в приложението на този подход и умело преплита в дисертацията неговите теоретични и практически измерения.

Темата е актуална от гледна точка на факта, че социализиращите функции на детската градина са от съществено значение за развитието на детето. Извеждането на

социалното и емоционалното благополучие на децата като аспект на тяхното здравословно развитие, както и като предпоставка за познавателното им развитие, обосновава значимостта на разглежданата проблематика.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 243 страници, от които 15 страници са библиография с източници на кирилица и на латиница. Приложенията са седем.

В терминологичната обосновка на проблематиката, представена в началото, ясно са дефинирани използваните в труда понятия, което значително допринася за интегрираността на съдържанието му. Той е много добре структуриран, което се дължи на прецизно изградената концептуална рамка – цел, задачи, обект, предмет и хипотеза.

Логическата свързаност между тези елементи се продължава и в аргументирането на поставената хипотезата чрез четири основни специфики на Монтесори подхода, пряко обвързани с формиране на социалната култура на децата, а именно приобщаващата среда, материалите, индивидуализацията и разновъзрастовите групи.

В първа глава впечатление прави критичният анализ на литературни източници и на нормативни документи, извършен от Десислава Стоева, в който ясно е застъпена авторската позиция. Систематизирани са концепции за ранното детско развитие и за личностните и институционалните измерения на качествено образование и грижа в ранна детска възраст в национален и глобален план. Формирането на социална компетентност, като основно понятие в дисертационния труд, се разглежда като аспект на качествено образование в ранна детска възраст. От тази гледна точка са изведени нормативни възможности и ограничения за прилагане на иновативни практики в предучилищните образователни институции в България, които имат пряко отношение към развитието на социалната компетентност на децата.

Втора глава подчертава теоретико-приложния характер на дисертационния труд. Обхванати са два основни фокуса при интерпретацията на научна литература. Първият е теоретичен анализ на концепции и нормативни документи за социалното развитие в ранна детска възраст, както и систематичен преглед на дефиниции на социалната компетентност, в резултат на което е прието нейно определение за целите на дисертацията. Вторият е обстоен преглед на изследвания и техни резултати, свързани със социализацията в ранна детска възраст.

В синхрон с темата на дисертационния труд, втора глава завършва с представяне на спецификата на Монтесори подхода в контекста на социализацията на децата, което включва преглед на концепции, резултати от изследвания и практико-приложни измерения.

В *глава трета* актуалността на проучването е обоснована с поставения в съвременните детски градини фокус върху познавателното развитие на децата, въпреки изключително важните за тях социализиращи функции, както и с необходимостта от системен подход за развитие на социалната компетентност в ранна детска възраст. Представени са етапите на емпиричното изследване със стъпаловидно проектирани и реализирани задачи, като постигнатите резултати са описани за всеки един от тях. Впечатление прави стриктното подреждане на дейностите във времето и тяхната последователност, както и предвиждането и реализирането на специализирани обучения на докторанта, свързани с придобиване на допълнителни компетентности, необходими за реализиране на изследването. Детайлно са описани ограниченията на емпиричното изследване, както и теоретичните рамки на използваните два инструмента – въпросник към учителите и родителите и Картинен тест със задача за предизвикателни ситуации. Структурата на извадката е представена в таблица като брой и процентно съотношение на децата, учителите и родителите в масовите и Монтесори групите от ДГ 42 „Чайка“ и ДГ 48 „Братя Грим“, както и от ЧДГ „Монтесори къща на децата“, ЧДГ „Слънчев ангел“ и ЧДГ „Детската“. Получените резултати са илюстрирани чрез диаграми, графики и таблици и са задълбочено анализирани на основата на спецификата на Монтесори педагогиката и на нейното приложение в практиката – един несъмнено много различен подход както по отношение на ролята на средата, така и на функциите на учителя, което намира отражение в отчетените постижения на децата. Те дават основание характеристиките на Монтесори педагогиката да се използват за разработване на модел за подкрепа на развитието на социалната компетентност на децата.

Рамката на този модел, представена в *четвърта глава*, се състои от пет части - богатата на стимули и мултисензорни дидактични материали образователна среда, която е в подкрепа на цялостното развитие; среда, в която се насърчава движението, концентрацията и социализацията; индивидуализирано и диференцирано педагогическо взаимодействие; подкрепящи възрастни и подкрепящи отношения. Спецификата на всяка една от тези части е детайлно описана и придружена от схеми и снимки, които, заедно с изведените препоръки,

илюстрират идеите на докторантката за надграждане на съществуващите практики за развитие на социалната компетентност в ранна детска възраст с теоретични и практически измерения на Монтесори педагогиката.

Изводите са изведени и интерпретирани към получените резултати по отделните компоненти от изследването с децата (просоциално поведение/реакция; агресивно поведение/реакция; плачещо поведение/реакция; избягващо поведение/реакция), родителите и учителите (скала „Социална компетентност“, скала „Социално взаимодействие“ и скала „Внимание и концентрация“). Също така са представени обобщени изводи и препоръки за бъдещи изследвания в тази област.

Научнотеоретични и практико-приложни приноси

Приемам формулираните **приноси** като постигнати с фокус върху:

- анализа на документи и изследвания на международни и национални организации във връзка с ранното детско развитие и систематизирането на характеристиките на Монтесори педагогиката в контекста на развитието на социалната компетентност в ранна детска възраст;
- адаптирането на изследователски инструменти за проследяване на развитието на социалната компетентност на децата;
- разработената рамка на модел за подкрепа на развитието на социалната компетентност на децата.

Автореферат

Авторефератът следва съдържанието на дисертационния труд и представя накратко основните моменти от изследването. Спазени са изискванията за неговата структура и форма, като са обхванати всички задължителни елементи.

Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания)

Представената справка за изпълнението на минималните национални изисквания показва достатъчен брой публикации (5 на брой), които са по темата на дисертацията. Впечатление правят многобройните участия на докторант Десислава Стоева в национални

и международни научни конференции и форуми, както и участията ѝ в изследователски проекти.

Лични впечатления

Докторант Десислава Стоева имаше концепция по избраната проблематика още при зачисляването си, която разработи с много отдаденост и активност в научните си изяви. Свидетелство за това са реализираните от нея специализирани обучения, едно от които е осъществената мобилност по програма Еразъм+. В резултат, тя приключи с работата по дисертацията преди регламентирания краен срок. Нейните познания и опит както в теоретичен, така и в практико-приложен план, намират своята проекция в дисертационния труд.

В заключение, давам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на дисертационния труд и предлагам с убеденост на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика) на Десислава Стоева.

15.06.2024

София

Рецензент:

/доц. д-р Лора Спиридонова/